

Държавни сделки - интереси и прозрачност**Александър Кашъмов, ПДИ**

Преди десетина дни новият министър на регионалното развитие и благоустройството обяви, че разсекретява договора за автомагистрала „Тракия“ от 1 септември. Предстои да видим дали и до каква степен обществото ще узнае цялата документация около скандалната концесия, превърнала се в един от най-емблематичните примери за афинитета на предишното правителство към „сделки на тъмно“. Интересно защо обаче, не се чуват подобни изявления от страна на министрите, които наследиха другите държавни сделки на висока цена, известни като непрозрачни и поради това - със съмнителна обществена полза. През 2002 г. над 30 000 пакета софтуер на Microsoft бяха договорени от министъра на държавната администрация Димитър Калчев за цена от 13 650 000 лв.¹, а през 2001 г. министърът на финансите Милен Велчев тайно хонорува британската фирма Crown Agents за консултиране на реформата в митниците срещу 8 132 000 британски лири². Според мълата хиляди пакети от закупения софтуер за държавната администрация са се оказали излишни, тъй като повечето компютри се купуват с инсталиран софтуер. Неясна остава и ползата от контракта за митниците, след като поради засекретяването му не може да се установи нито заданието по него, нито процеса на изпълнение. Обединяващото сделки Microsoft, Crown Agents и автомагистрала „Тракия“ е неприлагането на процедурата на търг или конкурс при сключването им, упоритият отказ да се даде достъп до документите по тях и съмнителната им ефективност.

Несъмнено обаче най-скъпо струващата държавна бизнес афера на предходното правителство е строежът на ядрена централа на площадката Белене. Адекватна на цената ѝ, която ще възлезе финално на милиарди, е тъмнината, в която са обвити всички действия по нея.

Всичко започна на 29 април 2004 г., когато Министерският съвет взе решение за изграждане на АЕЦ на площадката Белене. Това решение беше усърдно крило от обществеността до степен, че главният секретар на Министерството на енергетиката писмено отрече такова да е било приемано. След като решението все пак бе открито и обжалвано, държавническият стил на неотчетност пред гражданите и неуважение към волята, заложен в закона, рого поредната хитрина. „Не вярвайте на очите си!“ - това всъщност не било точно решението за изграждане на ядрена централа, а само така изглеждало. Имало било два вида решения - едно „по принцип“, и друго - „по същество“, нищо, че такива неща нито ги пише в чл.45 от Закона за безопасно използване на ядрената енергия, нито в правната теория. На тази хитротия бе турен край с определение на Петчленен състав на Върховния административен съд от 17 януари тази година. При все

ТЕМИТЕ В БРОЯ:

*Как да прилагаме ЗДОИ?
Наръчник за администрацията*

Приключения с наводнения:

Удавихме се в незнание

Случай на месеца:

*Без информация няма
ефективен граждански контрол*

*На 28 септември България ще
отбележи Международния ден
на правото да знам*

Интервю на броя:

*„Законът за достъп до
обществена информация е
инструмент в работата ми“*

Достъпниците по света:

*Латинска Америка пази в
тайна обществената
информация*

Новини

това правителството продължи да упорства и взе второ решение за същото нещо през април тази година. Надеждата да се осуети съдебният контрол обаче не успя и двете жалби срещу двете решения - от април 2004 и април 2005 г. ще се гледат през месец ноември 2005 г.

За наесен са насрочени общо три дела, в които се оспорват решенията за оценка на околната среда и двете решения за изграждането на ядрената централа. Същевременно се водят няколко дела за достъп до информация, свързана с начинанието.

Беше отказана следната информация относно изграждането на нова ядрена централа:

о декларациите на експертите по оценка на въздействието върху

продължава на стр. 2

¹ Данните са от Писмо изх. № 03 07-11/ 19.03.2003 г. от Министъра на държавната администрация до ПДИ.

² Писмена справка изх. № 33ДОИ-2/ 14.03.2002 г., подписана от министър Велчев и адресирана до Николай Мареков от ПДИ.

околната среда за липса на конфликт на интереси;
о секретно постановление на МС № 45 от 30.12.1988г., вероятно отнасящо се за затихващите функции на района около Белене;
о технико-икономическия анализ, изготвен с цел вземането на решение за изграждането на централата, което трябва да се предшества от обществено обсъждане.

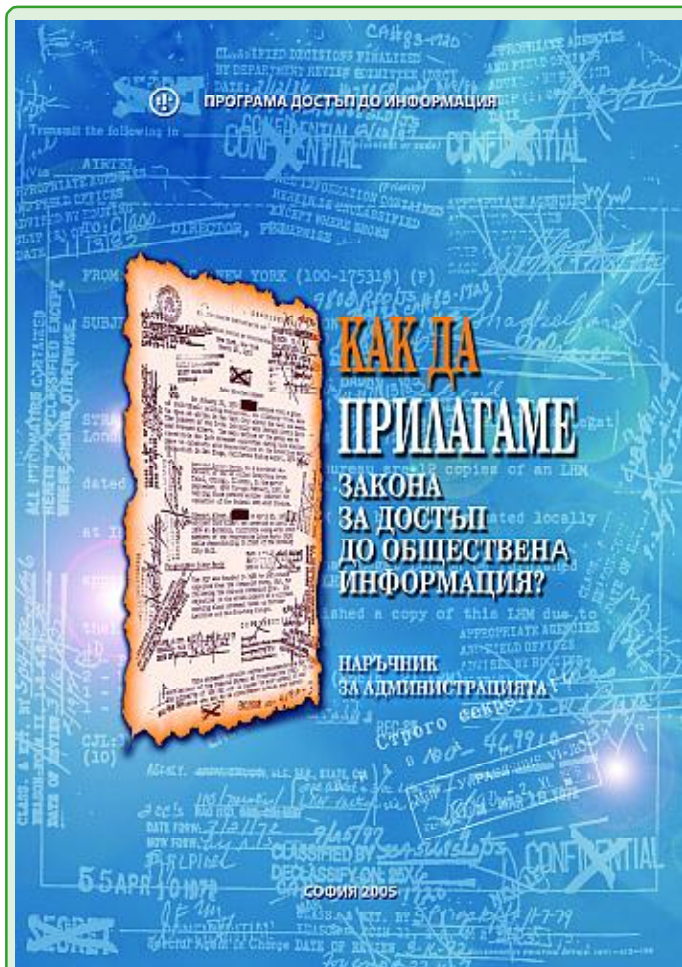
Налице е забидно единодушие сред институциите при отказването на тази информация - декларациите бяха отказани от Министерството на околната среда и водите (МОСВ), постановлението - от правителството, а технико-икономическият анализ за изграждането на централата - от Министерството на енергетиката и енергийните ресурси (МЕЕР). Със свое решение от м. август Софийският градски съд отмени като незаконен отказа на МОСВ, а другите дела още са в процес на разглеждане.

В хода на мъчителната битка за достъп до информация около проекта АЕЦ „Белене“ се установи, че от дължимите три анализа, които трябва да предхождат решението за изграждане на АЕЦ, към април 2004 г. не е бил изготвен нито един, а към април 2005 г. със сигурност не е изготвен такъв за радиоактивните отпадъци и отработеното ядрено гориво, както и управлението им. Какво е качеството на технико-икономическия анализ също не можем да разберем, тъй като достъп до значителна част от него беше отказан, както се спомена. При този дефицит на необходимата документация и евентуални други дефицити, прикрити от липсата на прозрачност, вземането на решение за строеж не на какво да е, а на нова ядрена централа, изглежда направо зловещо.

Интересното е, че колкото и големи държавни суми да се плащат по сделки, винаги има интереси, които са по-важни от обществения достъп до информация. То не бе държавна тайна (Crown Agents), служебна тайна (автомагистрала „Тракия“) или защита на интересите на третото лице - търговец (Microsoft, технико-икономическия анализ на АЕЦ „Белене“). Може би най-куриозен от изброените е отказът на МЕЕР, гарниран с довода, че технико-икономическият анализ на АЕЦ е лична собственост на НЕК ЕАД

и националната компания не дава съгласие за предоставянето му.

А милионите „трети лица“, които не получават суми от държавата по тези сделки, а само дават, като нямат интереси, значи явно нямат и права.

ПДИ издаде нов наръчник за служители в администрацията „Как да прилагаме Закона за достъп до обществена информация?“ .

Наръчникът съдържа описание на основните международни стандарти и принципи на законодателството за достъп до информация и детайлно описание на процедурите по предоставяне на достъп до информация според българския закон.

Качеството на наръчника са практическите съвети към служителите, отговорни да предоставят достъп до обществена информация, а така също и конкретните примери от натрупаната досега добра административна практика в различни институции.

Ако желаете да закупите наръчника, обадете се в офиса на Програма Достъп до Информация в София на телефони: 988 50 62, 986 77 09, 981 97 91.

Удавихме се в незнание Кирил Терзийски, ПДИ

„На 9 август водна маса залива село Капитан Андреево и КПП „Капитан Андреево“. Наводнението е могло да бъде предвидено, защото е резултат от преливането на река Марица след изпускането на водите от язовир „Тополница“. По време и след наводнението на Пловдивско. Местното население не е предупредено, за да се вземат превантивни мерки и да се спаси поне част от имуществото и домашните животни. Никой не даде отговор на журналистическите въпроси: Ще бъде ли потърсена отговорност за липсата на информация за предвидимото бедствие? Коя институция в най-голяма степен не си е свършила работата?“

Тези и други подобни материали можеха да се прочетат в регионални и национални медии след третото през тази година наводнение в страната. В следващите няколко реда ще се опитаме да дадем отговор на въпросите от гледната точка на закона.

Законодателството, уреждащо функциите на държавата при бедствия и аварии, в момента е в процес на синхронизация с това на Европейския съюз (ЕС). Първата стъпка в това отношение бе приемането на Закона за управление при кризи (ЗУК, обн., ДВ, бр. 19 от 01.03.2005 г.), с който бе отменен досега действащият Закон за подпомагане при обществени бедствия (ЗПОБ). Предстои до края на септември т.г. Министерски съвет (МС) да приеме редица подзаконовни нормативни актове (наредби и правилници), необходими за прилагането на новия закон. Дотогава, по силата на § 13, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за управление при кризи, запазват действието си подзаконовите нормативни актове, издадени на основание отменения Закон за подпомагане при обществени бедствия.

Основният такъв подзаконов нормативен акт, издаден при действието на стария закон и действащ в момента по силата на § 13, ал. 2 от ЗУК, е Правилникът за организацията и дейността по предотвратяване и ликвидиране на последствията при бедствия, аварии и катастрофи (ПОДПАЛПАК). Съгласно правилника общото ръководство на дейността по недопускане, намаляване и ликвидиране на последствията при възникване на бедствия, аварии и катастрофи се осъществява от МС. Структурата на конкретните държавни органи, осъществяващи тази дейност е следната:

На първо място, съществува Постоянна комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи към МС, чиято дейност се подпомага от щаб, който неизменно включва и представители на Държавна агенция „Гражданска защита“ (ДАГЗ). Една от основните задачи на тази постоянна комисия е организирането и провеждането на **превантивна дейност** за предотвратяване и намаляване на вредните последици от бедствия, аварии и катастрофи (чл. 10, т. 3 от ПОДПАЛПАК). Управленските си функции пък постоянната комисия осъществява чрез Националния център за управление при кризисни ситуации, който се създава в щаба на комисията. Към постоянната комисия са създадени още Научно-координационен съвет и експертни съвети, чиято основна задача е подпомагането на постоянната комисия при провеждане на превантивната дейност.

На второ място, съществуват постоянни комисии за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи в областите и общините, чиито председатели са областните управители - съответно кметовете. Тези комисии също имат задължение да организират и провеждат **превантивна дейност** за предотвратяване и намаляване на вредните последици от бедствия, аварии и катастрофи. Основна задача на тези комисии е също така да **осигуряват и поддържат в готовност средствата за оповестяване** и за колективна и индивидуална защита на населението от областта и общината.

Превантивната дейност е уредена в Глава IV от Правилника, озаглавена „Организация и провеждане на превантивна дейност“. Според Правилника превантивната дейност се планира и провежда по разработени от постоянните комисии програми и годишни планове. Освен това, от нестелите разпоредби в цитираната Глава IV става ясно, че основният елемент от превантивната дейност е картотекирането и контролирането на потенциално опасните обекти от националното стопанство. Която дейност по картотекиране и контролиране се извършва от специализирани комисии, назначавани от председателите на постоянните комисии.

Както се вижда, уредбата на превантивната дейност в действащия правилник е твърде оскъдна. Например липсват условия и ред, начини

продължава на стр. 4

продължава от стр. 3

и средства за оповестяване на населението преди и по време на бедствие. Липсва дори разпоредба, обявяваща информирането на населението на най-ранен етап като основен елемент от превантивната дейност. Правилникът единствено посочва, че **оповестяването на населението се извършва по решение на председателя на съответната комисия**, в съответствие с правомощията му и разработените планове.

Оттук и изводът, че Постоянната комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи в областта, респ. общината (според териториалния обхват на бедствието) е институцията, която не е изпълнила задълженията си, свързани с превантивната дейност. Колкото до отговорността, то пострадалиите лица могат да потърсят такава от Постоянната комисия, под формата на обезщетение, по реда на Закона за отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани.

На последно място следва да бъде отбелязан фактът, че празнотите относно превантивната дейност и в частност оповестяването са донякъде преодоляни с новия ЗУК. Например, по силата на чл. 29 от ЗУК известяването на населението при заплахата или възникнала криза се извършва чрез:

- националната система за оповестяване;
- изградените комуникационни мрежи за спешни повиквания;
- средствата за масово осведомяване.

Конкретният ред и начините за оповестяване следва да бъдат определени с наредба от МС.

Далеч по-подробни са и разпоредбите в ЗУК относно превантивната дейност като цяло. Изрично е записано в закона, че превантивната дейност **има за цел предотвратяване развитието на риска, намаляване на неговото въздействие и ранна намеса** за предотвратяване на прерастването му в криза. Както и че превантивните мерки включват наблюдение, анализи и оценка на обстановката и риска, **предупреждение** и планиране на действията (чл. 42 от ЗУК). При повишаване на риска и заплахата от развитието на криза, съответните органи имат задължение да обявят степени на опасност, при които се прилагат превантивни мерки за защита. Степените на опасност и свързаните с тях мерки следва да бъдат определени с Правилника за прилагане на закона, който обаче, както и Наредбата за оповестяване по чл. 29 от ЗУК, още не е приет.

Всичко гореизложено убо да покаже, че с приемането на ЗУК е поставено едва началото на съобразяването на законодателството ни относно бедствията (кризите) с това на ЕС. Този процес ще бъде завършен с приемането на наредбите по прилагането на ЗУК за: условията и реда за производство и снабдяване със стоки при кризисно положение; **реда и начина за известяване на населението**; създаването на доброволни формирования; за извършване на мобилизация; за размера на помощта и условията за получаването ѝ, както и правилникът за прилагането на закона. А срокът за приемането им е вече доста кратък - до края на този месец. След приемането на тези актове предстои още много работа по изграждането на предвидените информационни системи и мрежи, по обучението на администрацията и населението, както и по съобразяване на националните и местни планове за действие при кризи с новите изисквания на закона. Едва тогава ще са налице необходимите предпоставки за превръщането на това законодателство в действаща система за управление на кризи, насочена към максимална защита на живота и имуществото на гражданите. Система, в която е залегнал принципът за информиране на населението на най-ранен етап при заплахата от криза.

На 28 септември България ще отбележи Международния ден на правото да знам

На 28 септември в зала „Мати“ на НДК, от 17.00 ч. ПДИ ще връчи награди по повод Международния ден на правото да знам. Ще бъдат отличени граждани, неправителствени организации, журналисти, упражнявали активно правото си да търсят информация, както и институции, изпълняващи добре задълженията си по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ). Негативни награди ще получат институции, които не изпълняват задълженията си по ЗДОИ или нарушават правата на гражданите по закона. В срок до 15 септември 2005 г., всеки може да номинира в отделните категории, като попълни формата на адрес <http://www.righttoknowday.net> Специално жури ще определи победителите.

Програма Достъп до Информация ще финансира церемонията с наградата за цялостно институционално развитие, която получи от американската Фондация за икономически изследвания „Атлас“ през март 2005 г.

В България Денят на правото да знам бе отбелязан за първи път през 2003 г.

Случаят:

Директорката на ХЕИ - Добрич отказва информация за случай на санкционирана медия по реда на закона, забраняващ рекламата на алкохол след 1 януари 2005 г. Наказателната мярка е станала публична тайна, но не може да бъде огласена от журналистите без официална информация. На питанията на кореспонденти на централни вестници последва лаконичният отговор: „Има такъв случай, касае местна медия“. Но местни медии в Добрич има няколко и липсата на конкретност може да се окаже обидна за всички тях, при условие че спазват изискванията на закона.

Коментарът:

Действително, от 01.01.2005 г. влезе в сила новият Закон за здравето (ЗЗ), с който официално беше забранена пряката реклама на спиртни напитки, а по отношение на непряката реклама се въведоха определени ограничения, посочени в разпоредбата на чл. 55 от закона. По-важните от тях са следните:

- о непряката реклама не може да е насочена към лица под 18-годишна възраст, както и да се излъчва в предавания или да се публикува в печатни издания, предназначени за тях;
- о не може да съдържа неверни твърдения относно полза за здравето, социално или сексуално благополучие или да представя възбуждането или умереността в отрицателна светлина;
- о непряката реклама на спиртни напитки не може да се излъчва в радио- и телевизионни предавания преди 22,00 часа и т.н.

Тъй като в случая се поставя въпросът за искане на информация, отнасяща се до наложените санкции за нарушаване на посочената по-горе забрана, е нужно да уточним кой именно е органът, компетентен да налага санкции.

От една страна, контролиращи спазването на разпоредбите на Закона за здравето, са органите на държавния здравен контрол, в частност Регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ), бивши ХЕИ. От друга страна, конкретно по отношение на рекламата в електронните медии, контролни функции има Съветът за електронни медии (СЕМ), който съгласно Закона за радиото и телевизията констатира нарушенията и налага санкции на радио- и телевизионните оператори. Така практически, РИОКОЗ следи рекламата на алкохол само в печатните медии и билбордовете, а СЕМ контролира нарушенията на забраната за реклама, извършени от електронните медии.

Както СЕМ, така и РИОКОЗ са задължени да предоставят информация субекти¹ по реда на ЗДОИ и при запитване би следвало да предоставят информацията, с която разполагат, според обема на правомощията си, за наложените санкции на медиите, нарушили забраната. Така е, защото информацията за наложените санкции и глобената медия представлява официална обществена информация по смисъла на чл. 10 от ЗДОИ. Това е информацията, която се съдържа в актовете на държавните органи при осъществяване на техните правомощия и достъпът до нея в случая е свободен, тъй като не е налице някое от предвидените в ЗДОИ ограничения. С писмено заявление за достъп до обществена информация в такива случаи могат да се поискат копия от съставените актове за нарушения и констативни протоколи.

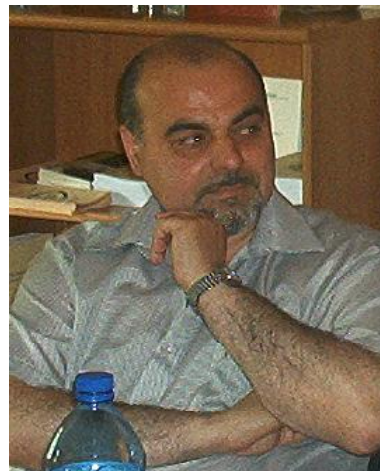
Целта на налагане на всяко едно наказание - дори когато има административен характер, е да изпълнява превантивни функции. В случая тази цел няма как да бъде изпълнена, ако обществото не научава за извършените нарушения, нарушителите и наложените санкции.

¹ СЕМ в качеството си на публичноправен субект, различен от държавните органи съгласно чл.3,ал.2, т.1 от закона, а РИОКОЗ - като държавен орган с териториална компетентност.

„Законът за достъп до обществена информация е инструмент в работата ми“, смята Юрий Иванов, председател на Гражданско сдружение „Обществен барометър“-Сливен

Юрий Иванов е инженер и икономист от Сливен. Има добра кариера, която приключва в момента, в който решава да подаде сигнал за злоупотреби в службата, в която работи. Резултатът от сигнала е, че е уволнен за уронване престижа на службата. Тогава Юрий Иванов избира друг начин да се бори с корупцията - инициира създаването на гражданското сдружение „Обществен барометър“. Пета година сдружението и неговият председател се намесват във всичко, което е важно за живота на сливенци и по преценката на своите съграждани се намесват успешно. Сдружението вече два пъти е отличено за дейността си на церемонии по случай Международния ден на правото да знам - 28 септември.

С Юрий Иванов разговаря **Веселина Седларска**, координатор на Програма Достъп до Информация в Сливен.

Г-н Иванов, къде и как се пресече дейността ви със Закона за достъп до обществената информация (ЗДОИ)?

Когато започнахме работа над първия си анти-корупционен проект, такъв закон още нямаше. Тогава разбихах, че нещо ми пречи да събирам нужната информация. Тогава се молах за информация. Молах се в буквалния смисъл. Този закон просто ми падна от небето. Той стана инструмент в работата ми. В самото начало беше трудно, трябваше да се прокарат пътеки. Законът беше непознат, фондация Програма Достъп до Информация все още не беше започнала така масово да обучава граждани, неправителствени организации, журналисти и служители от администрацията в прилагането на ЗДОИ. В София може би законът се знаеше, но в провинцията беше нещо ужасно. Получавах се така, че с подаването на заявления нашата организация обучава служителите от администрацията.

Колко често ползвате ЗДОИ?

Мога да бъда съвсем точен по отношение на общината, защото наскоро поисках справка за ползването на закона. Оказва се, че през 2001 година е подадено едно заявление за достъп до обществена информация и то е от „Обществен барометър“. През 2002 година са подадени вече 4 заявления, но всички те са отново от нашата организация. През 2003 година в Сливенската община са регистрирани 22 заявления, 12 от тях сме подали ние. През 2004 година сме се обърнали към общината 6 пъти от общо 13 случая на заявление. В Областната управа, мисля, сме единствените, които са искали информация по ЗДОИ. Ползвал съм закона и в други институции.

В такъв случай сте достоверен източник на впечатление как администрацията се отнася към закона?

Сложното в този закон за администрацията е, че те нямат технологичната готовност да го прилагат. Особено в началото, когато нямаша никаква електронна база данни, сега може и да имат някаква. Но в началото, те просто не можеха да натиснат бутона и да принтират, тъй че 14-дневният срок ги ужасяваше. Второ, те нямат архиви. Това мога да го кажа със сигурност, защото нашата организация искаше информация за изминал период и се оказваше, че такава информация просто няма. Ставаше ясно, че администрацията не може да работи със собствените си документи, а може да прави нещата само на момента. Мине ли моментът, все едно че нищо не е ставало - рисунки върху вода. Това е опасното на закона за тях, защото показва тяхната невъзможност да си водят отчет. Хората в неправителствения сектор са обучени, знаят как да работят с документите, да водят отчет. Това в администрацията го няма. По обикновената логика, ако една администрация не води отчети, това означава, че тя не е наясно със задълженията си, с работата, която се очаква от нея да свърши, или още по-просто - не е наясно с дължестната си характеристика. При това положение хаосът със закона става пълен. Те слагат един човек, който да приема заявленията по ЗДОИ, и той става „и-сам-воинът-е-воин“. Този човек стои между чука и наковалнята, между искацията и даващата. Проблемът с тези хора е, че те, като част от администрацията, не застават на страната на закона, а на страната на администрацията. И започват да изкривяват закона. Да си съчиняват срокове, например. Както аз получих текст от Сливенската община в

продължава на стр. 7

отговор на мое заявление, в което ме убеждаваха, че 14-дневният срок е само за вземане на решение да ми се отговори(!), а окончателно отговорът си мога да потърся след 60 дни(!). Бях изумен. В отговор на заявлението си по ЗДОИ бях получил документ с невярно съдържание, тоест бях получил отговор, който ми обяснява неверни неща за правата ми по закона.

А как стоят нещата в другите институции и къде всъщност са най-зле?

Областният управител тръгна да ни закрива чрез съда. То беше в етап, в който исках много информация за управление на държавната собственост. И понеже възникна някакво съмнение за участие на областния управител в неясни операции, нашата работа беше да уведоим икономическата полиция за тези съмнения. Съответният капитан от полицията накара областния управител да напише обяснение. А реакцията на областния управител беше, че заведе дело срещу нас и поиска закриване на организацията. Не спечели в Сливен. Обжалва, не спечели и в Апелативния съд в Бургас. Най-лошо обаче стоят нещата в Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ). Затова там ги съдим ние.

На 13 юни 2005 г. Сливенският окръжен съд отмени отказ на Областната инспекция по труда да предостави обществена информация. Делото е образувано по жалба на гражданското сдружение „Обществен барометър“, което е поискало по Закона за достъп до обществена информация копия от актовете, съставени на търговските дружества в областта за неизпълнени предписания на инспекцията за периода 1999-2000 г. Поискало е и копия от протоколите за извършени проверки от инспекцията.

Информацията е била отказана с мотивите, че представлява класифицирана информация (служебна тайна) и засяга интересите на трети лица. Според съда, след като е изтекъл 2-годишният срок за защита на служебна тайна, инспекцията не може да се позовава на това ограничение на правото на достъп. Що се отнася до защитените интереси на третото лице, окръжните съдии отбелязват, че процедура по тяхната защита, както е предписана в закона, изобщо не е провеждана. След влизането в сила на решението делото ще се върне на инспекцията за продължаване на процедурата по предоставяне на достъп до информация.

Вие сте водили няколко дела след отказ на информация. Какви, колко, как приключиха?

Много са, някои вече приключиха, други все още продължават. Пълна информация за всички дела най-заинтересованите могат да намерят в сайта на организацията ни на адрес <http://www.corruption-bg.org>. Осъдихме, например, Сливенския общински съвет за това, че не ни предостави отчетните доклади на управителите и контролорите на общинските фирми. Водя все още три дела срещу МРРБ. Много ги влачат, много. Очаквам тези дни да приключи едно дело срещу Областна инспекция по труда в Сливен (виж карето). В тия съдебни изпитания съм получавал пълна методическа помощ от ПДИ, дори водиха две от делата от името на нашата организация.

Вие виждате слабостите на тези, които прилагат ЗДОИ, а виждате ли слабости в самия закон?

Според мен от закона са изключени някои субекти, които задължително трябва да присъстват. Аз ровя много около общинската собственост - интересува ме корупцията, все пак, а корупция има там, където има икономика - и смятам, че управителите на общински търговски дружества трябва да са непременно задължени субекти по Закона за достъп до обществената информация. Тези хора остават някак скрити, не носят никаква персонална отговорност. И ние ги оневиняваме тотално. А те влизат в кръговрата на обществен живот на града - хора с опит, готови да кандидатстват за важни постове. Според мен директорите на държавни предприятия и на общински търговски дружества трябва да отговарят по ЗДОИ.

Чувал съм, че в Гърция този закон е железен - в смисъл, че се налагат големи глоби за неспазването му. Тук виждам втората слабост в българския закон, нещата с отговорността по спазването на закона са завоалирани. Представете си обикновения гражданин. Той наистина е обикновен гражданин, не е НПО, не е фирма, а обикновен човек. И ако администрацията го смачка, какво може да направи - самият той, без адвокат? Законът трябва да бъде на страната на този обикновен човек, а не на страната на чиновника, който го е смачкал. Наказание трябва да има и то да е директно, персонално. Законът трябва да дисциплинира. Глобата трябва да се плаща лично, защо трябва да натоварваме бюджета? Значи той - чиновникът, не разбира от закона, а ние наказваме общия бюджет на всички нас. Не виждам голяма логика в това.

Нищо друго освен истината? Не съвсем, не и в Латинска Америка. Преди няколко години негодуванието на латиноамериканците от корупцията подтикна голям брой от правителствата в региона да приемат закони, които да дадат право на обикновените граждани на достъп до официални документи. По този начин щеше да се вдигне покривалото на секретността, което прикриваше гържавните афери столетия наред.

Между 2001 и 2004 г. десет латиноамерикански нации въведоха мерки, подобни на предвидените в Закона за свобода на информацията на САЩ. Застъпниците на процеса го нарекоха революция, която трябва да стимулира участието на гражданите в обществените дела и да укрепва демокрацията.

Реално обаче нещата не се развиха по благоприятен начин. С няколко изключения, повечето от инициативите затихнаха, а други бяха доведени до пълна неефективност, според неправителствени организации, които се борят за повече прозрачност в управлението.

„В цяла Латинска Америка се води борба срещу културата на тайните“, казва Едуардо Бертони, експерт по свободата на словото в Интерамериканската комисия по човешки права (базирана във Вашингтон). „Това е култура, която се е вкоренила дълбоко по времето на диктаторските режими, когато всичко, което е правела гържавата, е било секретно“. Според Бертони седем страни в региона имат изработени закони за свобода на информацията. Три други гържави имат административни правила или предоставят достъп до документи посредством други закони, а осем са страните, които нямат закони за свободен достъп до информация.

Дебатът за законодателство, уреждащо достъпа до информация в Латинска Америка, по някакъв начин отразява узряването на демократичните традиции на континента, които са пострадали заради военните режими, управлявали през по-голямата част от ХХ век.

„Сега, когато армиите започват да прибират оръжието си, старата аксиома „информацията е власт“ започва да се промъква в съзнанието на гражданите“, казва Петер Корнблу, главен анализатор в „Архив по национална сигурност“ – неправителствена организация със седалище във Вашингтон, която публикува документи,

разсекретени и получени по приетия през 1966 г. Закон за свобода на информацията в САЩ.

Пионер в областта на инициативите за свобода на информацията в Латинска Америка е **Мексико** и неговият президент Висенте Фокс, който слага край на 70-годишния режим на Революционната партия. Президентът Фокс встъпва в длъжност през 2000 г., като внася пакет от закони, с които цели постигане на по-голяма прозрачност в управлението. Един от тези закони е Законът за свобода на информацията. Том Блентън, изпълнителен директор на „Архив за национална сигурност“, определя този закон като „световния златен стандарт“. Със заповед на Фокс в интернет се публикуват протоколите за харчовете на правителството. Но когато обществото разбира, че правителството харчи по 400 долара за всяка една хавлиена кърпа в президентския дворец Лос Пинос, президентът уволнява един от главните си съветници.

Днес мексиканците могат да искат достъп до правителствени документи посредством централизиран уеб-сайт, който се контролира от специализирана агенция. В рамките на 20 дни обществените институции трябва да отговорят. След този срок те подлежат на санкция. Откакто законът е в сила, повече от 75 000 заявления за достъп до информация са били подадени, съобщава Ернесто Билануеба, един от авторите на Закона за свобода на информацията в Мексико. Застъпници за свобода на информацията са успели да получат достъп до документи, които доказват участието на настоящи висши управници в ликвидационни акции на леви активисти през 1971 г. Журналисти успяха да хвърлят светлина върху задкулисни игри на администрацията на Фокс, което обаче за малко да доведе до прекъсване на дипломатическите отношения с Куба през 2004 г. Въпреки това, Билануеба, който води кампания за свободата на информация в голяма част от страните в Латинска Америка, казва, че на много малко места нещата са толкова напреднали, колкото в Мексико. „Някои закони не са добре написани и не отговарят на минималните стандарти. Това означава, че тяхното изпълнение зависи от нерегламентираната преценка на управляващите“, смята той.

Перу има Закон за свобода на информацията, който е в сила от 2002 г., но преди два месеца

продължава на стр. 9

Конгресът одобри законопроект, свързан с разузнаването, който предвижда максимален срок (от 5 до 20 години) за секретност за документи, касаещи националната сигурност. С проектозакона се цели също да се разшири понятието за национална сигурност, като се включат някои „невоенни“ случаи. Такова условие би дало правомощия на държавните служители да държат голям брой документи далеч от обществената сфера.

В **Аржентина** Долната камара на Парламента прие Законопроект за свобода на информацията през 2003 г., чието съдържание следва Американския и Мексиканския модел. Сенатът, обаче, одобри версия на закона, с която се дава много по-голяма свобода на служителите при взимането на решение за предоставяне на достъп до документи. И така, ако двете камари на Парламента в Аржентина не стигнат до консенсус за съдържанието на закона, той може да остане само в проект.

„Пет години работа може да завърши без резултат“, предупреждава Карола Лустих от Аржентинската асоциация за човешки права-

организация, със седалище в Буенос Айрес, която подпомага гражданското участие в обществения живот. В момента 2-жа Лустих участва в обучителен семинар на „Архив за национална сигурност“.

Дори в **Чили**, която дълго време бе смятана за страната в Латинска Америка с най-малка степен на корупция, придобиването на правителствени документи изисква „множество адвокати и съдебни решения“, по мнението на Корнблу. През 1998 г., екологичната организация „Терам“ поиска копие от оценката за въздействие на околната среда относно проект за дърводобив, познат като „Рекама Кондор“. След като правителството отказа достъп, през 2005 г. случаят бе отнесен до Интер-американския съд за човешки права (базиран в Коста Рика), който за пръв път в 26-годишната си история гледа дело за достъп до информация.

Бразилия прие проект на Закон за свобода на информацията и дори определи специални комисии в държавните институции, които да ускорят работата по предоставяне на достъп до информация. В момента обаче, Конгресът обсъжда проект на закон, който ще забрани достъпа до информацията относно финансовото състояние на политическите фигури, освен ако те не дадат такава по собствено желание. Това съобщава Марсело Соарес, председател на групата на разследващите журналисти, които работят за приемане на закони, гарантиращи отвореност в управлението. В края на 2002 г., Парламентът удвои сроковете за разсекретяване на информацията и дори въведе категорията на вечната тайна - вероятно с цел да защити достойнството на герой от войната през 1865 г с **Парагвай**, за който съществуват обвинения, че е хвърлял труповете на болни от малария във водоизточниците на Парагвай. Това е мнението на Соарес, изразено в интервю по телефона от Сао Паоло.

Въпреки това, през последните години Латинска Америка извървя дълъг път в постигането на повече прозрачност за обикновените граждани в работата на правителството, казва Том Блентън. „Тези закони не са сребърна стрела“, добавя той. „Но те са необходимата подготовка за промяна в перспектива. А промяната в нагласата и навика е въпрос на смяна на поколението.“

Превод от английски: Диана Банчева

Глобалната инициатива за прозрачност (The Global Transparency Initiative - GTI) публикува своя проект на **Харта за прозрачност на международните финансови институции (МФИ)**. Документът беше представен на работна среща на GTI, проведена на 01-03.09.2005 в Краков, Полша с участието на Гергана Жулева и Николай Маревков от ПДИ.

GTI работи за по-голяма прозрачност в дейността на МФИ, като Световната банка и Международния валутен фонд. GTI вярва, че всеки човек има право на информация за дейността на обществените институции и право да участва в процеса на вземане на решения по проекти и политики, засягащи личния му живот.

Хартата за прозрачност ще бъде основополагащ документ, утвърждаващ стандартите и нормите, с които трябва да са съобразени политиките и практиките на прозрачност в МФИ.

Текста на документа може да бъде коментиран до 28.11.2005 г. на адрес: <http://www.article19.org/publications/law/case-briefs.html>.

The Washington Times пуца за ПДИ

„Програма Достъп до Информация води национална кампания за отворено, прозрачно и отчетно управление“ се казва в статия на The Washington Times от 22 август 2005 г. Алехандро Шафуен, главен изпълнителен директор на Фондация за икономически изследвания „Атлас“, посочва ПДИ като пример за непрестанна и резултатна работа в сферата на свободата на информация - едно от необходимите условия за постигане на демокрация и равнопоставеност в обществото. През 2005 г. ПДИ получи две награди от „Атлас“ - за цялостно институционално развитие и награда „Темпътът“ за принос в изграждането и поддържането на принципите на демокрацията. Статията „Към общество от демокрации“ можете да прочетете на английски език тук: <http://washingtontimes.com/commentary/20050821-103903-8033r.htm>

Ще разбера ли колко струва съдебната реформа?

На 19 септември, от 13.30 ч. в Софийски градски съд (СГС) ще се гледа воденото от Ивайло Хлебаров дело срещу отказ на министъра на правосъдието да предостави списък на проектите със суми и дейности, с които е финансирана реформата в съдебната система. Според експерт от министерството, донорите като Европейския съюз, Световната банка и т.н., били трети заинтересовани лица и затова тази информация не е публична.

Информация за застраховки - търговска тайна

На 20 септември от 14.00 ч. във Върховния административен съд (ВАС) ще се гледа дело на Института за пазарна икономика (ИПИ) срещу отказ на Междуведомствения съвет по експортно застраховане към Българската агенция за експортно застраховане да предостави справка за сключени застраховки по договори за внос и износ за периода 2000-2002 г., класирани по видове търговски риск, държави и т.н. Сегашното дело е образувано по касационна жалба на ИПИ срещу решението на СГС, с което бе потвърден отказът на съвета. В решението си СГС е приел, че макар основанието за отказ до обществена информация да е определено незаконосъобразно, то крайният извод на административния орган е законосъобразен, тъй като поисканата информация представлява търговска тайна.

Ще се решава пореден казус за достъп до информация, свързана с АЕЦ „Белене“

На 28 септември, от 14.00 ч. отново във ВАС ще се гледа делото на Петко Ковачев от „Информа-

ционен и учебен център по екология“, София срещу отказа на директора на Правителствена информационна служба да предостави копие от Постановление на Министерски съвет (ПМС) № 45 от 30.12.1988 г., с което се определят селищата със затихващи функции в региона на АЕЦ „Белене“. Отказът е обоснован с пестеливото посочване, че исканото ПМС представлява класифициран документ. След указания от страна на съдебния състав, МС представи по делото въпросното постановление и се оказа, че същото действително е маркирано с гриф за сигурност „поверително“. Предстои страните да изложат в съдебно заседание аргументите си относно законосъобразното засекретяване на документа и обявяването на делото за решаване от съда.

Руският съд нарушава европейските норми за човешки права

Три руски журналисти бяха осъдени заради обидна на обществена институция и длъжностно лице. След публикации в местен вестник, които критикуват областната съдебна администрация, без да се споменават имена на служители, последните завеждат дело за клевета срещу журналистите. Недопустимо е служители от държавна институция да съдят медия, заради публикуване на информация от обществен интерес. А решението на съда е грубо нарушение на чл. 10 от Европейската конвенция за човешки права, която защитава свободата на изразяване. Това е позицията на организацията „Правна инициатива“ и „Московски институт за медийно право и политика“, изразена в писмо до Европейския съд за човешки права. Двете организации получиха разрешение да се намесят като трети лица в процеса. Чака се решението на съда в Страсбург да приеме делото за разглеждане.

След 26 години съществуване Интер-американският съд за човешки права ще гледа дело за достъп до информация

Първото дело за достъп до информация достигна до Съда за човешки права в Латинска Америка. Делото касае отказа на правителството на Чили да предостави информация на неправителствена организация относно проект за изсичане на дървета по реката Кондор. Съдът взе делото за разглеждане, след като Комисията по човешки права в Латинска Америка реши през април 2004 г., че отказът е в нарушение на чл. 13 от Американската конвенция за човешки права, която гарантира правото на достъп до информация. След като правителството не се

продължава на стр. 11

съобрази с препоръките на Комисията, а последвалите жалби от страна на НПО-то бяха отхвърлени от националните съдилища, Комисията отнесе случая до Съда за човешки права.

Закон за достъп до информация може да заработи в Мозамбик

След пет години консултации, правителството на африканската държава прие Проект на Закон за достъп до официални източници на информация. ARTICLE 19 и Медийният институт за Южна Африка в Мозамбик приветстваха събитието като първа стъпка към гаранция за прозрачно и отчетно управление. Проектът обаче не предвижда създаването на контролен орган, който да следи за изпълнението на закона. Няма и защита за тези, които дават информация при наличието на корупционни практики. Предходни законопроекти не са предвиждали правото на съдебен процес срещу служители, които отказват информация. Въпреки че предстои дълъг и труден процес на дискусии и поправки, журналистите се надяват скоро законът да влезе в сила.

Тунис налага цензура върху онлайн медиите

Правителството на страната, в която ще се проведе Световната среща на информационното общество, налага цензура върху онлайн медиите. Ограничен е достъпът до информация до повече от 20 електронни медиите или информационни сайтове, които съдържат критика на политическата обстановка или информация за незачитането на човешки права в Тунис. Международни

организации, подкрепящи свободата на словото, се борят за премахването на цензурата в Тунис. „Бъдещото информационно общество трябва да се гради върху свободата на изразяване“, каза Стив Бъкли от Световната асоциация на частните радиостанции.

База данни на законите за клевета

Законите за клевета и обига в 55 страни са публикувани в база данни на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Журналисти, адвокати и застъпници за свободата на изразяване могат да се запознаят с актуалните закони и съдебни практики на страни от Европа, Централна Азия и Северна Америка на интернет адрес: http://www.osce.org/documents/html/pdftohtml/4361_en.pdf.html.

Кой доктор колко получава в Канада?

Имената на лекарите, заедно със справка за размера на годишните потребителски такси, е публична информация, която трябва да се предостави при заявление, според канадския Закон за свобода на информацията. Това реши Върховният съд на Нова Скотия, след като гледа дело по жалба на партия „Нова демокрация“ срещу отказ на професионалната организация на „Лекарите в Нова Скотия“ да предостави имената на лекарите в справката. Съдът постанови, че предоставянето на тази информация не представлява нарушаване на личната неприкосновеност, тъй като плащанията се правят съгласно договор между „Лекарите в Нова Скотия“ и правителството на провинцията.

Програма Достъп до Информация

София 1000,
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3
тел/факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Редакционен екип: Александър Кашъмов,
Гергана Жулева, Дарина Палова, Диана
Банчева, Катерина Коцева, Кирил Терзийски,
Николай Мареков, Фани Давидова
Редактор: Антон Андонов
Оформление: Николай Мареков

Този бюлетин се издава в рамките на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ с финансовата подкрепа на Програмата за социална трансформация в Централна и Източна Европа (МАТРА) на Министерството на външните работи на Холандия.

©Програма Достъп до Информация

Материалите в това издание са обект на авторско право.

При цитиране позоваването на източника е задължително.

Изразените в бюлетина мнения и възгледи не ангажират и не отразяват тези на Министерството на външните работи на Кралство Холандия